

BUITEN

1^E JAARGANG N^O. 19.

ZATERDAG 21 SEPTEMBER 1907.

Foto Aug. F. W. Vogt.

MIDDACHTEN.
Vazen voor aan de brug.

REDACTIE:

HENRI VAN BOOVEN, te Hilversum, met medewerking van Jhr. JAN FEITH en WILLEM MULIER.

MEDEWERKERS.

ARCHITECTUUR, (Gebouwen, woninginrichting, meubelen, verlichting, verwarming, enz.) TUINARCHITECTUUR, PLAATSBSCHRIJVING: W. BAX JR., WOUTER COOL, H. J. DAMMERMAN JR., J. W. HANRATH, PROF. K. SLUYTERMAN, LEONARD A. SPRINGER, D. F. TERSTEEG, J. H. DE VEER, P. WESTBROEK.
 BLOEMEN- EN MOESTUIN; (Serres, kassen, enz. vruchtboomen, sierheesters). J. G. BALLEGO, K. BERENDSEN, JAC. B. BRINK, E. H. J. CUNAEUS, A. FIET, J. J. KRUYFF, A. SCHUTTEVAER, E. TH. WITTE.
 FOKKEN EN KWEEKEN: (Paarden, runderen, wolven, honden, pluimvee en ander gevogelte, visschen, bijen): F. BLAAUW, G. C. DUVAL VERWEY, J. KOOIMAN, CHR. H. J. RAAD, S. SPANJAARD LZN.
 FOTOGRAFIE: J. A. BAKHUIS, F. F. BRUYNING JR., MARIE BIJL, WOUTER COOL, DR. A. J. M. GARJEANNE, G. A. M. GARJEANNE, R. TEPE, MEV. C. DE VRIES-BLOM.
 HYGIËNE, (Tuinsteden) OPVOEDING EN ONDERWIJS: J. BRUINWOLD RIEDEL, G. H. DEMMINK, J. C. G. GRASÉ, G. OOSTERBAAN.
 LANDBOUW, LANDBOUW-ECONOMIE, HEIDEONTGINNING EN BOSCH-CULTUUR: (Cultuurplanten, woudflora, veredeling van gewassen, enz.) L. BROEKEMA, F. F. BRUYNING JR., V. R. Y. CROESEN, S. R. VON FRANCK, P. FRANSEN JZN., J. RINKES BORGER, J. Z. TEN RODENGATE MARISSEN, A. J. VAN SCHERMBEK, C. G. SPENGLER, DR. J. J. OTT DE VRIES.
 LEVENDE NATUUR EN LETTERKUNDIGE BIJDAGEN: M. J. BRUSSE, MEV. A. BIJL-VAN SLOOTEN, BERN. CANTER, J. DAALDER DZN, HENRI M. DEKKING, DREVES UITTERDIJK, DR. A. J. M. GARJEANNE, G. DE GRAAF, E. HEIMANS, J. HORA ADEMA, DR. EDW. B. KOSTER, LODE BAEKELMANS, JOH. DE MEESTER, HENRI MEIJER, P. TEUNISSEN, J. REDDINGIUS, F. DE SINCLAIR, J. H. DE VEER.
 METEOROLOGISCHE EN ASTRONOMISCHE MEDEDEELINGEN: DR. C. SCHOUTE, J. VAN DER BILT, PROF. DR. A. A. NIJLAND.
 SPORT: (Cricket, golf, hockey, kaatsen, lawntennis, voetbal, ijskolf (bandy), enz.; paardensport; jacht en jachthonden; automobilisme, wielrijden, toerisme; roeien, zeilen, zwemmen, visschen, watertochten; biljarten, schermen, vuistvechten, enz.; wedstrijden) H. F. ADAMS, LUIT. H. BIERMAN, J. COUCKE, PROF. P. H. DAMSTÉ, W. H. R. VAN MANEN, W. WESTRA.

INHOUD:

Het naturalisme in het buitenleven, door G. de Graaf	blz. 218
Correspondentie	219
Windbruid, door J. H. de Veer	219
Varia	219
Middachten, door H. van der Borch van Verwolde, geïllustreerd (woord vervolgd)	blz. 217 en 220
Een kijkje op Wieringen en Terschelling, door Aurélie de Salis-Fransen van de Putte	blz. 222
De pauwstaart en de raadsheer	225
Honing in de raat, door Chr. H. J. Raad, geïllustreerd	226
Bloemen en heet water, door E. Th. W.	227
Het opbinden, door E. Th. W.	227
Irissen, H. Bol-Irissen, door E. Th. W., geïllustreerd	227

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Bij iedere rubriek wordt gelegenheid voor correspondentie opengesteld en gelieve men vragen aan de Redactie te richten.
 Fraaie foto's zullen gaarne ter beoordeling ontvangen worden. Te adresseeren aan de Redactie of aan de Uitgevers. De inzender verzuiemt vooral niet duidelijk zijn naam en adres te vermelden; ook achter op de foto's.
 Van tijd tot tijd zullen prijsvragen voor de beste foto's op een of ander gebied worden uitgeschreven.
 De Uitgevers verzoeken beleefdelijk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene annonce, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

HET NATURALISME IN HET BUITENLEVEN.

II. DE WITTE JUFFER

„Gij Hailichheidtjens, die in bloemen en in cruiden
 U legerd, en beswemt de stroomen van de Vecht! . . . . .”
 (Sang van P. C. HOOFD)

HONDERD andere plaatsen zouden we aanhalen kunnen, uit bijna al onze zeventiende-eeuwers wel, waaruit blijken kan dat deze dichters, — sterk in verbeeldingen van natuurschoon onder den uiterlijken tooi der mythologie, — onze lage landen voorstelden als een Arkadië bevolkt met nymphen als godinnen van bosch en water, met saters en andere veldgoden.

Die verbeeldingsfiguren, waarin de oudheid hare mythen kleedde, konden door hen, evenals door ons, opgevat worden als klassiek geworden vormen met welomlijnde, overgeleverde beteekenis. Toch moeten ze in den tijd der wording voor den volksgeest, die ze schiep, een zekere bestaanswaarheid bezeten hebben, waarvan deze eeuwen zich moeilijk meer eene eenigermate concrete voorstelling kunnen vormen.

Immers, het zou geen zin hebben gehad, dat b.v. Xerxes de golven der zee geeselde, als hij zich daarbij niet voorgesteld had den genius der zee of de zeegoden te tuchtigen voor leed den volke aangedaan.

Het ligt trouwens voor de hand, dat de groote natuurmachten, de meest-indrukmakende natuurdingen: zon, maan, berg, woud, rivier en zee met hunne geheimzinnige krachten en werkingen, allereerst verpersoonlijkt werden voorgesteld door den mensche-lijken geest.

Bij alle natuervolken vinden we dan ook gelijksoortige ver-eeringsvormen, ontstaan uit die begrippen van afhankelijkheid. De rivier, — het stroomende water dat heerschte over leven en dood, — vanwaar kwam zij? Stroomde ze uit vaas of urn, — wie was het die de urn gekanteld hield, zoodat steeds kon blijven neervloeien het levenbrengende nat?

Kwam ze opgeborreld uit diepe aardbron, — wie was het die de bron bewaakte, kostbaren oorsprong van aller menschen levensbehoud?

Hoe moest men zich de machten voorstellen, die vruchtbaarheid brachten aan de rivierzooenen: hoe de booze, geduchte gevaren van het verraderlijke, snellbewogen element of die der donkere diepten van stroom, meer en zee?

De wakker-geroepen fantasie ruste niet voor die vragen bevredigend waren beantwoord, en een veilig vertrouwen op de juistheid der voorstellingen den heimelijken angst voor het groote onbekende had doen vluchten.

Opvallend is nu, dat de sterke en geweldige machten veelal verbeeld werden als mannelijke figuren, terwijl alles wat zachter stemt, wat den mensch geluk brengt of aangenaam aandoet, als vrouw, meisje, kind, ook als teere jongeling werd belichaamd.

En waar de vrouw als draagster van vreugde of leed werd gedacht, kwamen ook hare verheven eigenschappen, haar spinrokken en arbeidsmateriaal zelfs, mede als attributen op het hoogere plan met eene eigene beteekenis in de mythe.

De Romeinen nog hadden op hunne tochten door Europa, waar ze wingewest bij wingewest voegden tot het groote rijk, de gewoonte om in iedere nieuw veroverde landstreek godinnen-beelden op te richten, gewijd aan de rivier die haar beheerschte of haar den naam gaf. Ongetwijfeld is er verband b.v. tusschen het gevonden beeld der Zeeuwsche godin: „Wahellenia”, uit Romeinschen tijd, en den naam der rivier de Waal. Dit vrouwenbeeld droeg als attribuut eene mand met fruit, zinnebeeld van overvloed en voorspoed. Trouwens, ook in Turkije komen overblijfselen uit de vierde eeuw voor, waarin de rivieren der wingewesten ginds worden voorgesteld als vrouwenfiguren met een fruitkorf. Wellicht stond die vereering der „matronae” mede onder invloed van aanraking met Gallische en Germaansche volkeren.

De Germaansche mythologie, rijk aan vrouwenfiguren, meldt ons hoe de aarde ondergronds door Odin bevolkt was met elfen, trouwe bewaaksters der aan den bodem toevertrouwde asch van gesneuvelde krijgers: van uit Walhalla zond hij zijne Walküren op aarde om de grootsten der gevallen helden op te richten, op te nemen en tot hem te voeren: de Nornen toonden belangstelling en deelneming in der menschen lot, grepen zelfs in om den gang van het recht te verzekeren of deelden hare straffen uit, — zoodat de verschijning der bovenaardsche vrouw aan de volkeren van Keltischen oorsprong allerminst vreemd moet geweest zijn.

Zoo beweegt zich door de gansche geschiedenis van de jeugd der volkeren de vrouwenfiguur, — naakt in ongedekte schoonheid, gehuld in smetteloos witte sluiers of zwarte treurwade, meest wel in blinkend witte kleedij, symbool van bovenaardsche zuiverheid!

* * *

Wat, — zoo zouden we vragen willen, — is er in het volks-geloof overgebleven van die voorstellingen der bovennatuurlijke vrouw, welke ook in deze landen eenmaal eigendom der volks-verbeelding waren?

We kenden om ons Veluwsche geboortedorp enkele plekjes, waar „de witte juffer” gezegd werd zich te vertoonen, 't zij te middernacht of in de vroege, nevelige morgenschemering.

Bij een dier plaatsen, — een boomgroep langs den grooten weg, — werd haar invloed niet vreemd gedacht aan het feit, dat op die hoogte meermalen paarden op hol sloegen of struikelden en een poot braken.

Ook kenden we enkele menschen, die meer zagen dan „in gewoon mensch”, en die de witte juffer gezien zouden hebben van aangezicht tot aangezicht. In hun beschrijving was de verschijning een mooie vrouw, gehuld in lange, witte kleeren welke licht afstraalden, — terwijl ze met een mandje in haar hand, zwevend haar weg over het boschpad nam, meer dansend dan wel loopend. Over de beteekenis van die verschijning, of ze geluk of ongeluk spelde, liepen de gevoelens uiteen: vaste meeningen daaromtrent bestonden er niet.

Op meerdere plaatsen in ons diluvium echter komen dergelijke overleveringen omtrent witte juffers voor. We vermoeden dat de naam „juffer” een meer adellijk predicaat uit de middel-eeuwen is, want in andere berichten, uit streken waar in den bodem ook zuiver Keltische oudheden zijn gevonden, wordt steeds van „witte wijven” gesproken.

Zoo ligt er in Overijsel in het Lossersche en heuvelenreeks

„de Witte-wiven-belter” geheeten, welke naam reeds wijst op de aanwezigheid der mythische vrouwkens.

De volksmond verhaalt er hoe ze daar in den Kerstnacht op de heuvels reidansen uitvoeren, om ten slotte zich te gaan baden in een naburigen plas, waarna ze spoorloos verdwijnen.

Twenthenaren weten, evenals de landelijke bevolking van de oudste Geldersche gronden in den Achterhoek, meer beslist te melden dat het karakter der witte wijven goedgehartig is.

Zij zijn den mensch behulpzaam, genegen zelfs; zij weten verborgen schatten aan te wijzen, doch verdragen nimmer spot of hoon.

Wee dengene, die met haar den spot durft drijven!

Tal van legenden doen nog de ronde, waarin de witte juffer zich gewelddadig wreekt op den snooden spotter of belager.

Zoo ontmoette een jonge boer, die te paard zich in de omstreken van het vroegere Hof te Enschede op de heide bevond, daar een beeldschoone witte juffer. Pochend had hij vóór den afrit beweerd op zijn tocht met de witte wiven te zullen dansen. Overmoedig dorst hij de verschijning van af zijn hooge zitplaats in den zadel te beleedigen. Met één sprong echter was zij achter hem op het paard gesprongen, en omklemden heftig zijn schouders en borst met haar sneeuwblanke armen. In doodsangst gaf hij zijn paard de sporen en trachtte zich los te rukken uit de kille omarming, welke hem bijna verstikken en bezwijken deed. . . . Zijn paard droeg hem meer dood dan levend huiswaarts: zijn brein was voorgoed verward, en slechts angst voor de verschrikkelijke wraak der gehoonde, geheimzinnige vrouw bleef zijn denken beheerschen.

Ook in Montferland loopt een soortgelijk verhaal. Een voerman uit Beek, die zich nog laat te Zeddam in een herberg bevond, weigerde om daar den nacht door te brengen, wijl hij spottend beweerde dien nacht op zijn rit huiswaarts nog met de Montferlandsche juffer te moeten dansen. Bij den bekenden berg, die zijn naam aan de streek geeft, stond eensklaps een witte juffer op den weg, en noodde hem ten dans.

Vluchten wilde hij, — maar de juffer sleurde hem van den wagen en dwong hem met haar te dansen tot den eersten haneschrei.

Kar en paard kwamen zonder voerman thuis, den ongelukkige vond men bijna ontziend aan den voet van den berg, en binnen drie dagen moest hij zijn lichtzinnigen spot met den dood bekoopen.

Ook de Montferlandsche juffer werd steeds gezien, een mandje aan den arm dragend, waarin ze geld en goede gaven medevoerde. Verder is ze daar bekend als de waakster van Montferlandschat, hoewel eene andere overlevering, die niet geheel van historischen grond ontbloot is, weet dat er voor ruim tweehonderd jaren daar wezenlijk reeds een schat gevonden moet zijn. De legende vertelt, hoe de juffer van den berg aan een jagersknecht, die zich in hare gunsten verheugde, den verborgen schat gewezen had, door drie malen met haar voet op den grond te stampen, waarna ze verdween. Dadelijk hierop ging de knecht op de aangewezen plaats graven, en vond een ijzeren kist met groote schatten: hij was eensklaps een rijk man, die de dochter des rentmeesters van het kasteel trouwen kon.

Nog een voorbeeld van deelneming in der menschen lot en straffen van den onrechtvaardige levert de Geldersche legende, welke meldt hoe een molenaar, die met een wagen vol zakken meel over de heide reed, door een witte juffer werd aangesproken, om een handvol meel voor een ziek en hongerig kind.

— Meel voor witte wijven heb ik niet! zei de mulder ruw, — vraag dat aan Satan, die je meester is!

Nauw had hij het gezegd of de assen van zijn wagen kraakten doormidden en de vracht viel ter aarde. De witte juffer was verdwenen.

Een en ander doet zien, dat nog niet voor alle menschen „la dame blanche” geheel en al tot de sprookjeswereld behoort, al zijn de sporen van het geloof in haar bestaan beperkt tot enkele streken, 't verst uit de cultuurbrandpunten gelegen.

Doch ook hier deed gedurende een twaalfstal eeuwen de verering van de vrouwenfiguren der Christenheid de bestaande naturalistische begrippen omtrent de bovennatuurlijke vrouw op den achtergrond geraken.

En wat er nog van leeft, is slechts vage overlevering, klassiek in hare abstracte waarde als fantastische stof voor den steeds herscheppende menschelijken geest, met het „ewig-weibliche” als bijzondere bekoring.

G. DE GRAAF.

CORRESPONDENTIE.

Aan O. v. T. te Laren. Een afdoend middel tegen oorwormen is ons niet bekend. Het beste middel is vangen. Plaats daartoe, indien gij het krijgen kunt, een stuk van een hollen boomstam op de plek, waar zij in uw vertrek dringen. Stop dit aan beide zijden met wat houtwol los toe en zie het elken morgen na. De oorwormen zullen daar bij voorkeur inkruipen, zoodat zij dan gemakkelijk te vangen zijn. Kunt gij geen hollen boomstam krijgen, dan is een op zijn zijde gelegden bloempot of drainagebuis, gedeeltelijk met houtwol of mos gevuld, ook daartoe te gebruiken.

De oorwormen hebben vaak neiging tot verhuizen en dus zal de plaag slechts tijdelijk zijn.

WINDBRUID.

(Koorzang uit „De Zonnewagen”).

Hoort, hoe de wind giert door d'eikenlane....

Het halfverstane

Accoord vloeit weg....

Dan, door alleëen

Beuken gegleeën,

Komt het weer nader om, door de heg,

Rond 't huis te gillen

En kracht te spillen

In hoogen, schrillen

Toon, die doet rillen....

Zeg, wind, o, zeg,

Wat te beduiden

Heeft dat geluiden?

Mijn Bruid der Bruiden,

Mijn Wind van 't Zuiden,

Komt Gij? — Ik zeg,

Angstig door 't wachten,

Gebeën: ze trachten

Van werelds prachten

Te lokken weg

Den dichter-bruigom, dien Zij zich uitkoo.

Daar komt ze. Zij?!.... Hoor,

Hoor, hoe het zwoegt....!

't Dringt merg en been door;

't Is of een windvoor

Dwars door, diep in 't oor

Een windmes ploegt.

Doch 't gaat voorbij weer. — Wie slaat twee armen,

Zacht, vol erbarmen

Om 't angstig kind,

Liggend in 't warme

Bed? .... Vlucht in d'armen

Van uw geliefde . . . ze schreit, de wind!

Wie wil mij sleuren

Van U weg? Beuren

Mij op en heen

Dragen, vér henen?

En gij alleene

Zult om mij weenen?....

Ween, windbruid, ween!....

Zij kust mij. — Ruimer

Wordt 't hart en 'k sluimer

Half in en 'k hoor

Na nog die zangen,

Door 't bosch, vol bangen,

Week van verlangen,

Het Windbruid-koor.

J. H. DE VEER.

V A R I A.

Ons kwam onder de oogen een fraai boekje: „*Souvenir de la fête organisée par la ville de Rotterdam en l'honneur des membres de la 2e Conférence de la Paix*”. Zooals men weet, heeft de stad Rotterdam de leden der Vredesconferentie de gelegenheid aangeboden om Rotterdam, die thans zoo buitengewoon bloeiende handelsstad, terdege te beschouwen. Dit geschiedde den 25sten Juli j.l. Het boekje is in de Fransche taal geschreven en ver- toont het gezelschap op verschillende plaatsen in de stad: „De aankomst”, „Receptie te Maassluis”, „In het park te Rotterdam”, Portretten en groepen van verschillende afgevaardigden. Het bevat verder eene beschrijving van den haven in 1907, een viertal interessante kaarten, w.o. Plannen van Rotterdam in 1626 en 1839, de Nieuwe Waterweg en waarlijk goede reproductie's naar prachtige fotografieën van onzen medewerker den heer Wouter Cool, ingenieur van Gemeente-werken. De gezichten op Rijn- en Maashaven zijn inderdaad uitmuntend. De samensteller heeft eer van zijn arbeid.

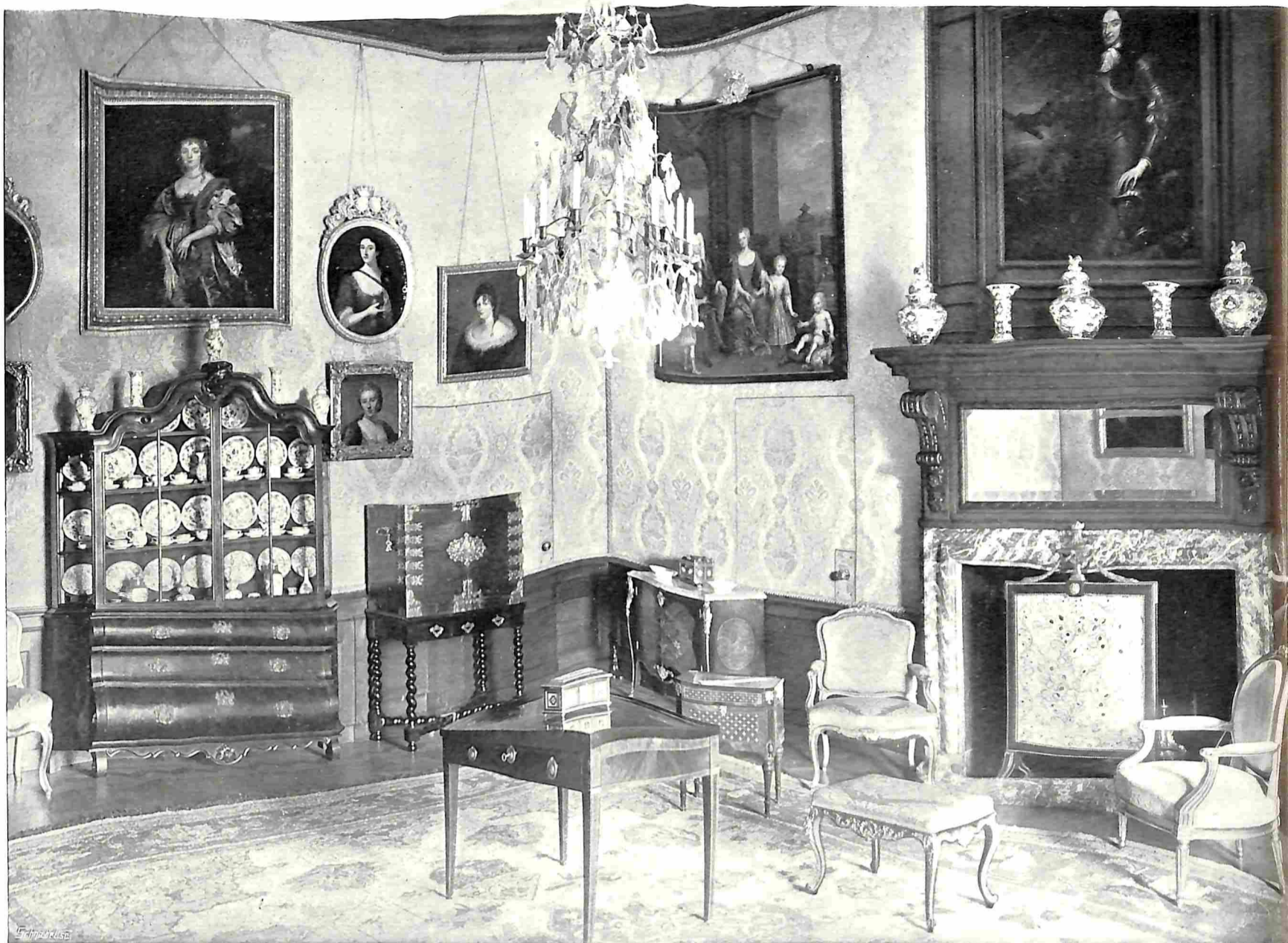

Foto Aug. F. W. Vogt.

MIDDACHTEN. De Groene Zaal.

M I D D A C H T E N .

(Vervolg).

INDIEN toen nog de vrome aanhangers van den keizer Middachten bezeten hadden, het zou naar alle waarschijnlijkheid gespaard zijn gebleven. Nu lag het op hun weg en het eerst aan de beurt om vernield te worden met Velp en Rozendaal. Alzoo geschiedde den zosten Juli 1625. Het was het waardig slot van de reeks verwoestingen, welke de Spaansche krijg in deze landpalen aanrichtte.

Wij zagen dus in 1625 het geslacht van Raesfelt optreden. Toen werden Reinier en Steven Anna, kinderen van Goosen van Raesfelt, die met Ursula van Middachten gehuwd was, met Middachten beleend.

Deze Reinier van Raesfelt vond nog gelegenheid het door de Spanjaarden verwoeste huis te herstellen, ja, geheel te vernieuwen en te vergrooten.

Dit kwam in 1643 tot stand. Zijn eenige zoon Willem stierf op tienjarigen leeftijd vijf jaar na den dood zijns vaders.

Zoo komt het goed in handen van zijne zuster Ursula Philip-pota van Raesfelt, welke in 1666 trouwt met Godard van Reede, zoon van Godert Adriaan Baron van Reede en Margaretha Turdor. Dit huwelijk brengt dus Middachten in het geslacht der van Reede's, in wier handen het de volgende twee eeuwen zal berusten.

Deze Godard van Reede (1644-1703) is de ridderlijke krijgsman en bekende vriend van Prins Willem den Derde, Koning van Engeland. Heldhaftig stond hij deze terzijde in zijne worsteling tegen Lodewijk's staatkunde en wist in Ierland tal van roemrijke overwinningen te behalen. Willem de derde beloofde zijne verdiensten met de titels van Graaf van Athlone en Baron van Auhgrim.

Maar was het wonder, dat toen de Fransche legers ook Gelderland bezochten het bevel van den grooten Koning de kasteelen der Nederlandsche aanzienlijken zooveel mogelijk te verwoesten; was het wonder dat, dit bevel ten opzichte van Middachten, het buitenverblijf van den boezemvriend van Lodewijk's grootsten vijand, met meer vuur dan elders werd opgevolgd?

Zoo moest andermaal Middachten het ontgelden, ternauwernood hersteld als het was van de Spaansche vernielzucht.

Na den vrede van Rijswijk in 1687 zien wij Godard van Reede zich terugtrekken uit zijn roemrijken loopbaan, om nog iets belangrijks en verdienstelijks tot stand te brengen, n.l. den wederopbouw

van zijn verwoest slot. De beste krachten der toenmalige bouwkunde zette hij daartoe aan het werk en de vermaarde Vennecool uit Amsterdam wist met behulp van onderscheidene Italiaansche, Fransche, Engelsche en Duitsche architecten op de oude grondslagen een hersteld waardig gebouw op te trekken.

Het product mede van hun kunstenaarsarbeid zien wij heden ten dage voor ons; het is het statige kasteel, dat nog ieders bewondering wekt, zooals het daar oprijst midden uit het water.

Baron Reinier van Reede, ridder van de Malthezerorde, volgt in 1722 zijn vader, den eersten graaf van Athlone, op. Beleend worden dan de Graven Frederik Willem en Godard Adriaan; daarna Frederik Christiaan Reinier.

Gedurende diens leven (1743-1808) grijpt de groote revolutie plaats met zijne geweldige gevolgen. Maar Middachten had genoeg slagen te verduren gehad en bleef ongeschonden staan; slechts het recht van zijn heer werd veranderd door de algemeene afschaffing der feodale rechten. Het eens vrijwillig beleende wordt na vijf eeuwen weder vrij eigendom.

De laatste graaf van Athlone, Willem Gustaaf Frederik zal de eerste bezitter zijn buiten leenplichtigheid. Deze sterft kinderloos.

Zijn zuster Jacoba Helena was in 1785 getrouwd met Jean Charles Graaf Bentinck, Generaal in Engelschen dienst. Hun zoon Willem Frederik Christiaan volgt zijn oom op als heer van Middachten en brengt daarmee het aloude goed in het beroemde geslacht der Bentinck's.

Na zijn dood, in 1855, treedt zijn jongere broeder graaf Carel Anton Ferdinand op. Hij was een der medgezellen van koning Willem den eerste, toen deze in 1813 te Scheveningen landde; hij verdedigde het vaderland in den slag van Waterloo; hij versterkte — hoewel onbewust — de hechte vriendschapsbanden van het geslacht Bentinck met het huis van Oranje door zijn huwelijk, waardoor in de toekomst familiebanden zouden ontstaan.

Immers hij huwde in 1846 met Gravin Carolina Mechteld Emma Charlotta Christina Louise van Waldeck en Pymont—Limpurg-nicht van onze tegenwoordige Koningin-Moeder.

De tweede zoon uit dit illustre huwelijk Graaf Willem Carel Philip Otto van Aldenburg Bentinck en Waldeck-Limpurg, in

Foto Aug. F. W. Vogt

MIDDACHTEN. De Blauwe Zaal.

1877 gehuwd met Maria Cornelia Baronesse van Heeckeren van Wassenaer, is de tegenwoordige eigenaar en bewoner van Middachten.

Tot zoover de geschiedenis 1), nu een enkele greep uit het vele schoone en gedenkwaardige, dat Middachten ons biedt.

Wanneer gij, de bocht van den oprit door, het voorplein betreedt, staat plotseling het indrukwekkend kasteel voor uwe oogen, zoo als het daar oprijst uit de breede diepe slotgracht. Grootsoch door zijn eenvoud getuigt het van voornamen rijkdom en goeden smaak bij den stichter.

Het verheft zich daar vrij en vierkant, het massieve gebouw en niets belet het vrije gezicht er op, niets omgeeft het dan het heldere water.

De stijl heeft de klassieke richting van de gebouwen van Jacob van Campen (1598-1657). Daarom ook is zeker de meening juist, dat het huis eigenlijk zou gebouwd zijn in 1643 en slechts verbouwd en hersteld in 1607. Maar deze restauratie is zeer ingrijpend geweest! Zoo zijn blijkbaar de vier vooruitspringende gedeelten van het huis door den eersten Graaf van Athlone bijgebouwd; want in het overige gedeelte zijn de muren veel dikker en in deze muren, welke nu voor een deel binnenmuren zijn, trof men eenigen tijd geleden bij het maken van een gang nog de oude schietgaten aan.

En het inwendige van het gebouw zou nog meer doen gelooven, dat uitsluitend de eerste Graaf van Athlone als stichter mag worden genoemd. Zoo het trappenhuis, waar oorspronkelijk een binnenplaats moet geweest zijn, de plafonds, de opschriften, de wapens.

Ik zeide reeds dat als ontwerper van deze uitgebreide restauratie Vennecool bekend is, die met behulp van tal van Hollandsche en vreemde werklieden dezen herbouw meesterlijk volbracht.

Dadelijk valt het oog op de trotsche steenen brug, die het voorplein met het huis verbindt. Denkend aan het doel van een slotgracht zou men oppervlakkig hier een ophaalbrug verwachten; inderdaad was dit na 1643 niet meer noodig; bovendien schijnt deze vaste steenen brug vroeger afgesloten te zijn geweest door een zware poort en was kort geleden de eerste brug over den buitengracht, toegang gevende tot het voorplein, nog ophaalbrug.

De brug is voorzien van de wapens van de adellijke geslachten, die Middachten in den loop der eeuwen bezeten hebben. Boven

den ingang bevinden zich de wapenschilden der van Reede's en van Raesfelt's met het ridderlijke onderschrift:

MALO MORI QUAM FOEDARI

— ik wil liever den dood dan de schande.

Maar gaan wij even terug naar het slotplein. Naar den trant der oude riddersverblijven is dit voorplein aan de beide zijanten omgeven door stallen en andere bijgebouwen, de z.g.n. „bouwhuizen". Een gedeelte hiervan is wel het oudste dat Middachten oplevert. Want in den gevel van den rechtervleugel zien wij een merkwaardige steen met het wapen van Middachten en van Vischbeek.

In een kring om dat wapen heen staat geschreven:

ANO. DNI 1572 IS DIT HUYS GHEBOUT WANT ELCK HUYS WORT VAN IEMANT GETIMMERT MAER DIET ALLE GHESCHAPEN HEFT DAT IS GODT.

Iets is dus nog blijven bestaan uit den tijd van het geslacht van Middachten, Spaansche en Fransche vernielzucht ten spijt.

We gaan de brug over, het huis binnen. Tegenover den ingang de ruime vestibule door loopt de tweearmige eikenhouten trap naar boven in een koepel, die heel uit de hoogte het gansche huis verlicht. Welk een kunstwerk is dit! De vorm van deze dubbele trap, de kunstig gesneden leuning, de verscheidenheid der motieven, het schitterend plafond boven in den lichtenden koepel — dit alles, ik kan het u slechts opnoemen, niet beschrijven. Het is het schoonste en merkwaardigste dat Middachten oplevert.

Ons treft daar het beeld van den vogel Phenix als zinnebeeld van den wederopbouw van het slot; want gelijk Phenix daar verjongd uit zijn asch verrijst, verheft zich een nieuw gebouw op de grondvesten van het oude verwoeste kasteel.

Vele allegorische voorstellingen van oorlog en overwinning zien wij er nog.

Deze monumentale koepel verkondigt den roem van zijn stichter, alles spreekt van hem. We lezen het opschrift:

GODART
BARON VAN REEDE
GRAAF VAN ATHLONE
VELDMAARSCHALK
1637.

We lezen de namen: Aughrim, Ballimore, Galway, Limerick, Athlone; alle plaatsen waar Godard van Reede zijn grootsten roem behaalde.

(Wordt vervolgd).

1) Een groot deel der geschiedkundige bijzonderheden putte ik uit den Gelderschen Volksalmanak van 1875.

Een kijkje op Wieringen en Terschelling.

WE waren de haven van Wieringen binnengelopen, komende van Hoorn. Eene dichte menigte verdrong zich langs den dijk, met nieuwsgierige blikken ons vaartuig bespiedend, dat er vroolijk uitzag met zijne blanke zeilen, lichtgeverfd hout en helder geschitter van gepoetst koper.

„Da's een fijne, hè?” merkte een visschersknaap op, wijzend met de verbruinde hand en tegelijkertijd zijne buurvrouw stompd met den elleboog, die nu éven opkeek van haar breiwerk.

Verderop stonden boeren en visschers en hier en daar lichtte de Noord-Hollandsche muts van eene boerin; de kinderen waren langs den kant gaan zitten, om nóg beter te zien, met neerbengelende beenen tusschen den wal en ons schip.

Het was zeven uur in den avond in het langst der dagen: het beloofde dus nog wel een paar uren licht te blijven en we besloten daarom nog eenstemmig tot eene nadere kennismaking met het eiland zelf. De loopplank werd gelegd en al spoedig bevonden we ons temidden der gapende visscherskinderen, die blijkbaar het geval héél interessant vonden, dat wij hun eiland nog met een bezoek wilden vereeren.

Als een panorama dook Westerland voor ons op, dat zich eerst schuil had gehouden achter den vrij hoogen dijk; weiden en bouwlanden strekten zich uit in bonte kleurschakeering en het kwam mij bijna voor, of ik een stukje Gelderland zag, middenin zee. Oude dorpstorentjes in de verte herinnerden er ons tevens aan, dat Wieringen tot eene der oudst bewoonde streken van Nederland behoort.

We liepen den dijk af en hoorden weldra de vroolijke stemmen van eenige collega's — opvarenden van een ander pleziervaartuig — die blijkbaar hetzelfde doel beoogden als wij en reeds plaats hadden genomen in een vrij aardig tentwagentje, vanwaar ze ons triomfantelijk toeriepen „dat we ons verdere moeite wel konden besparen, want dat op geheel Wieringen geen ander rijtuig op veeren meer te krijgen was!” We lieten ons echter met geen kluitje in het riet sturen, lachten vroolijk mee en behoeften slechts om te zien, om te weten, dat het tegendeel waar was. Daar stond een oud moedertje, deftig in het zwart gekleed, de stijfgestreken muts tot over de ooren, de handen eerbiedig gevouwen op haren boezelaar. Haar breede mond plooidde zich tot eenen glimlach met de onuitgesproken gedachte, dat zij wel beter wist en den ondeugenden plaaglust der anderen begreep.

„Moeder, heb jij soms nog een rijtuigje voor ons?” vroeg mijn gastheer; een toestemmend knikje beantwoordde zijne vraag. Wij volgden haar naar den stal, waaruit zij een Utrechtsch wagentje op gele wielen te voorschijn sleepte. „Het paard komt dadelijk van het land terug en mijn zoon kan wel koetsieren”, voegde zij er geruststellend bij. Wij namen eene afwachterende houding aan: een paard, dat den geheelen dag voor den ploeg gestaan heeft, kwam ons nu juist niet als een toonbeeld van kracht voor en de plaatsruimte voor den koetsier begonnen wij ook in twijfel te trekken, daar het wagentje klein en de banken uiterst smal waren. Het moedertje zag er schijnbaar minder bezwaar in en droeg gediensig kussens aan van vershoten, grijsachtig fluweel, die op de

Foto Aug. F. W. Vogt.

MIDDACHTEN. De Blauwe Zaal.

banken gelegd werden. Een volgeladen hooiwagen naderde: het magere paard, nog moe en blazend van zijnen pas ge-

Foto Aug. F. W. Vogt.

MIDDACHTEN. De Zitkamer van den Graaf.

forsten last, werd afgespannen en met een paar touwen aan ons wagentje bevestigd. De zoon, die wel koetsieren kon," was een opgeschoten knaap met vriendelijk gezicht; hij nam eene stoof, plaatste die aan onze voeten en zette zich daarop. De zweep klape — en voort ging het in een sukkelrafje naar Hippolytus-hoef, de hoofdplaats van het eiland.

Al spoedig was ik in een gesprek gewikkeld met onze koetsier, die werkelijk heel aardig op de hoogte bleek te zijn van de toestanden van het eiland, hetwelk hij van jongst af bewoonde. Door hetgen hij mij vertelde en de bijzonderheden, welke ik later nog omtrent het eiland Wieringen opdeed, kwam ik tot de volgende wetenschap.

Behalve de buurten bevat Wieringen 5 dorpen: St. Hippolytus-hoef, Westerland, Oosterland, Stroe en den Oever. Sedert 1805 bestaat er ook (in de nabijheid van Westerland) eene quarantaine-plaats, waarin goederbloeden, een hospitaal en eene woning voor den opzichter. Het gehele eiland telt ruim 2500 bewoners en is ongeveer 5 uur gaans in den omtrek. Naar men veronderstelt, maakte het eiland Wieringen, dat onder het kwartier Alkmaar in de Zuidzee gelegen is, vroeger één geheel uit met de provincie Noord-Holland, waartoe het thans nog behoort; in het laatste der 17de en in het begin der 18de eeuw kwam bij de Staten het ontwerp in overweging, om dit eiland opnieuw aan het vasteland te verenigen door middel van eenen dijk, welk plan evenwel door tal van moeilijkheden, daaraan verbonden, nimmer ten uitvoer werd gebracht. Wieringen is voor een groot gedeelte diivaal; het heeft eene langwerpig-ronde oppervlakte en ligt deels tamenlijk hoog en deels lager. Vroeger was het grooter, maar meermalen zijn er stukken lands weggeslagen, o.a. in Februari 1683, toen een geheele polsder, het Nieuwe Land genaamd, door de zee werd verzwolgen. In het Noorden en Westen vindt men duinen, het overige gedeelte wordt door dijken beschermd. De bodem is over het algemeen vruchtbaar en wordt zoowel voor bouw- als weiland gebruikt, welk laatste vooral voor de schapen-leef van belang is. De bevolking vaart, volhandel en vishand, leeft er van vishand, schep-vaart, volhandel en vishand, terwijl ook de zeevisscherij aan velen een bestaan verschaft. Als in het begin van Juli de aansjovisangst en het „wonderkullen" (eene van de manieren, waarop deze visch gevangen wordt) voorbij is, begint men met de zeevisscherij. Aan het vele eiland op de ondiepten gevonden wordt, heeft Wieringen (vroeger Wieren geheeten) dan ook zijnen naam te danken. De regering naam te danken. De wadden en platen, waarop het wier groeit, terwijl de pachters weer zeevisschers in dienst nemen.

Het wier (in het Latijn *alg* geheten) is eene waterplant, die tot de cryptogamische gewassen behoort en zich door kiemen voortplant. De bladeren zijn lintvormig, en, waar deze zich boven de oppervlakte der zee vertoonen, geven zij het aanzien van eene vaal-groene weide temidden der golven. Ook in oude tijden behoorde het zeewier reeds tot de bekende planten, hoewel men er zeer weinig waarde aan toekende; zoo hadden de Romeinen zelfs een sprakewoord, dat zeld: „*alg* *nilius*" — „min-der waard dan wier". — Later is men het wier gaan gebruiken voor bedijking; wier vertoont n.l. de gunstige eigenschap van heel licht te zijn en toch zoo vast als klei open te pakken. De dijken, hieruit samengesteld, dragen den naam van *wierwadden* en kwamen eertijds veelvuldig op het eiland Wieringen voor. Later heeft men ze evenwel grootendeels vervangen door steenen dijken, daar deze niet zooveel kostbaarder waren dan de genoemde wierwadden, die nog altijd door paalwerk, met zware steenen er op, moesten gestund worden, om uitholling, en daardoor instorting, der dijken te voorkomen. Bij de haven ontdekte ik nog zoo'n oude wiertram.

Het *leggenwoordig* gebruik van zeewier bestaat in de vulling van matrassen, tot welk doeleinde het eerst gedroogd en daarna onder den naam van „zee gras" in den handel gebracht wordt. De zeegrasvisschers gaan in de maand Juli met hunne schepen naar zee, werpen het anker uit en spannen tusschen de vaartuigen hunne netten. Bij eb begeven zij zich naar het droge, maaien met eene gewone zeis het wier, dat nu vlot komt en in de netten wordt opgevangen. Als de netten binnengehaald en wordt het zeewier op laden zijn, keeren de visschers huiswaarts en wordt het zeewier op wagens naar het land gebracht, waar het in de slooten of in bakken, met zoet water gevuld, gelegd wordt, om er de zoutdeelen

heet, dat het vertrouwen zelfs zoo ver ging, dat er vroeger kwitantien noch schuldbekentissen werden afgegeven en toch nimmer eene schuld ontkend werd. In het begin dezer eeuw was er ook nog heel weinig geld in omloop; men gaf elkander credit en vier maal 's jaars werd er afgerekend.

De Wieringers zijn bijzonder aan hun eiland gehecht en verplaatsen zich dan ook hoogst zelden naar elders. Alvorens we Hippolytushoef weer gingen verlaten, namen we nog even een kijkje op het Kerplein met zijn oude torentje en kleine huisjes van eene verdieping. Hier en daar zagen we reeds licht branden achter de neergelaten gordijnen en hoorden de melancholieke tonen van eene harmonica in de verte. Uit de Dorstraat kwamen drie groote Janpleizers, met groen versierd; daaruit klonken vrolijke kinderstemmen, die vaderlandsche liederen zongen. Zij waren allen in Amsterdam geweest, die jongens en meisjes; als kinderen van de zoste eeuw, waren zij reël gebracht buiten den omtrek van hun eiland, hadden zij de hoofdstad van hun vaderland mogen aanschouwen, het drukke, groote Amsterdam, dat hunne ouders slechts kenden van hooren-noemen. En, hen lachend toewuwend, dacht ik aan de groote oogen, die de kleinen daar opgezot zullen hebben, voelde ik voor de uitgelaten feestvreugde, welke hunne dankbare hartjes vervulde.....

Toen we terugreden, begon de duisternis op Wieringen te vallen en hier en daar lichtte reeds eene heldere ster aan den wolkenloozen hemel.

Den volgende morgen, vóór dag en dauw, vertikten wij het eiland Wieringen, om, door het Amstediep, koers te zetten naar Nieuwediep en Tessel.

MIDDACHTEN. De Groote- of Rooke Zaal.

Foto Aug. F. W. Vogt.

De trossen werden losgegooid, de fok en kluiver bijgezet, en — statig gleed ons vaartuig de haven uit over de zich even rimpe-lende watervlakte.

De zon steeg hooger aan den hemel: eene fel brandende Julizon, die den landbewoners eenen heeten zomerdag voorspelde. Niet zonder dankbaarheid tuurde ik dan ook over de breede golven, waarlangs eene frissche koelte mij tegemoet kwam.

Het was een prachtige dag om te zeilen en ik verheugde er mij op, eens lui-languit op het dek te gaan liggen in de schaduw der zeilen, met het geheimzinnige en toch zoo vertrouwelijke water-geklots om mij heen — genietend van het zorgeloze leventje aan boord.

Zóó was het dan ook dien dag: alles vredig en vertrouwelijk. Het schip maakte eene zachtdeinende beweging, als om in slaap te wiegen en langzamerhand geraakte ik in eene weldadige stemming van wakend-droomen. Ik geloof, dat zelden rust en vrede zóó absoluut gevoeld worden als juist op zee —

De wind was N.N.W. en dus niet heel gunstig, maar wij hadden geen bijzondere haast om den wal te bereiken en profiteerden niettemin van het genot, om te zeilen.

Tegen den middag kwamen we te Nieuwediep aan, doch, onze bekendheid met deze plaats in aanmerking nemend, besloten wij er ons niet te lang op te houden, temeer, waar eene stadswandeling ons in deze zomertemperatuur minder boeide en wij nog vóór den avond Tessel wilden bereiken. Dit gelukte ons dan ook: tegen zes uur liepen wij het haventje van Oudeschild binnen, dat aan de oostelijke kust van dit eiland gelegen is.

Toen het diner aan boord genuttigd, en, in dolce far niënte, een

cigaretje op het achterdek geblazen was, kwam onze gastheer — gedachtig aan den vroolijken rijtoer van den vorigen avond — opnieuw met het voorstel: een ritje over het eiland. Er was algemeene instemming, en, even later, draafden er twee tentwagentjes achter elkander over den dijk, in de richting van Den Burg. Links en rechts de weilanden met eene enkele boomgroep in de verte en hier en daar eene boerderij, tot we kwamen in de nauwe, slechtgeplaveide straten van de hoofdplaats zelf, en stilhielden voor het logement „Onder den Lindeboom”, waar-

aan voor enkelen onzer nog aangename herinneringen verbonden waren, in den vorm van eene goed-voorzienede koffietafel, met smakelijk brood, versche eieren, en een stuk van de beroemde Tesselsche kaas. Wij besloten hier een oogenblik te rusten, schaalden ons om eene lange tafel vóór het huis en genoten weldra van een kop dampende thee, die, niettegenstaande den eigenaardigen smaak, welken de schapenmelk er aan gaf, ons werkelijk goed deed in het killer worden van den avond. Eene lamp met roode kap, midden op tafel, wierp haar fantastisch schijnsel over het vroolijke gezelschap.

Tegen half tien besloten wij den terugtocht te aanvaarden. De weg was stil en eenzaam: geen rijtuiglicht of straatlantaarn nam iets weg van de duisternis, die over ons pad en onze omgeving gedaald was. Alleen daar boven fonkelden helder de sterren in lichte schittering. Den Burg zank weg, dieper en dieper, steeds meer één-wordend met het donker rondom, tot ook de silhouet van het geboomte en het kerktorentje geheel was weggevaagd. Een vochtige damp steeg op uit het land en dauwde neer, ook op onzen wagen en ons goed, tot zelfs druppels zich vormden aan de randen onzer hoeden. Het deed mij even huiveren en een verlangen kwam bij mij op naar het warme, gezellige licht van de brandende petroleumlamp in onze longroom.

„Haal de plank maar in, Hans!” hoorde ik den volgenden morgen den schipper zeggen, juist op het oogenblik, dat ik mijn hoofd door den koekoek stak, om te zien, of er reeds toebereidselen tot een vertrek gemaakt werden. Eene windvlaag onrukte mij, bij deze beweging, bijna mijn wit linnen pet, die nog juist even, ondanks de korte, weerbarstige schokjes, door mijne hoedenpen in

bedwang gehouden werd, terwijl mijne haren lustig wapperden langs mijn hoofd, zich blijkbaar niet storend aan den zorgvuldigen toestand, waarin zij zoo even gebracht waren. Ook de zeilen, die stootans geheschen werden, klaptten en klepperden in den wind, stootend en trekkend aan den boom, die nu heen en weer begon te slingeren, zoodat ik het raadzaam achtte, mij maar te bergen. In de longroom stond het ontbijt al gereed. Toen ik, na het genot van de haven en huisjes van Oudeschild achter ons latend, volle zee, de haven en huisjes van Oudeschild achter ons latend, in scherpe afteekening van lijnen tegen het groen-blaauwe water en het azuur van den hemel. De wind was ook dien dag ons niet heel gunstig; de zee stond iets bollier en witte schuimkopjes lichtten op de golven. — We moesten laveeren, om Terschelling te bereiken, en hoewel wij hierdoor, op zich zelf, minder snel vorderden dan wanneer de wind een paar streken westelijker geweest ware, gaf het telkens „over stag gaan” toch ook weer aan dek eene eigenaardige drukte en beweging, een gemanoeuvree met zeilen, een vieren en sjoeren aan touwen en, bij het trekken, het karakteristieke „hoooo-ó!” der matrozen in gelijkmatige cadans.

Vlieland golfde langzaam op uit het water, voor het oog ook daarin weer verdwijnend met gebroken kustlijn. Toen, in het Vlie, bevonden we ons één oogenblik op de scheiding van Noord- en Zuiderzee, en weldra dook, flauw zichtbaar, Westerschelling op aan onzen horizont.

Steeds duidelijker werd de kust, in zonnegloed badend, met helder geflikker van roode daken en vroolijke duinschittering; de Brandaris rees daarachter, majestueus zich verheffend in den gouden glans, als om tot zich te trekken het hoogste, meest inten-

sieve licht der zon, dat hij straks weer wilde uitstralen, als het daar beneden duister zou worden aan zijnen voet. Zachtkens gleed ons vaartuig de haven binnen als eene meeuw, die de witte vleugels doet dalen bij het minderen van hare vaart.

Ook hier werden we door eene nieuwsgierige menigte ontvangen, die zich langs den kant geschaard had. Uitroepen van bewondering en opmerkingen van verschillenden aard deden spoedig onder deze toeschouwers eene levendige woordwisseling ontstaan, welke ons evenwel grootendeels ontging

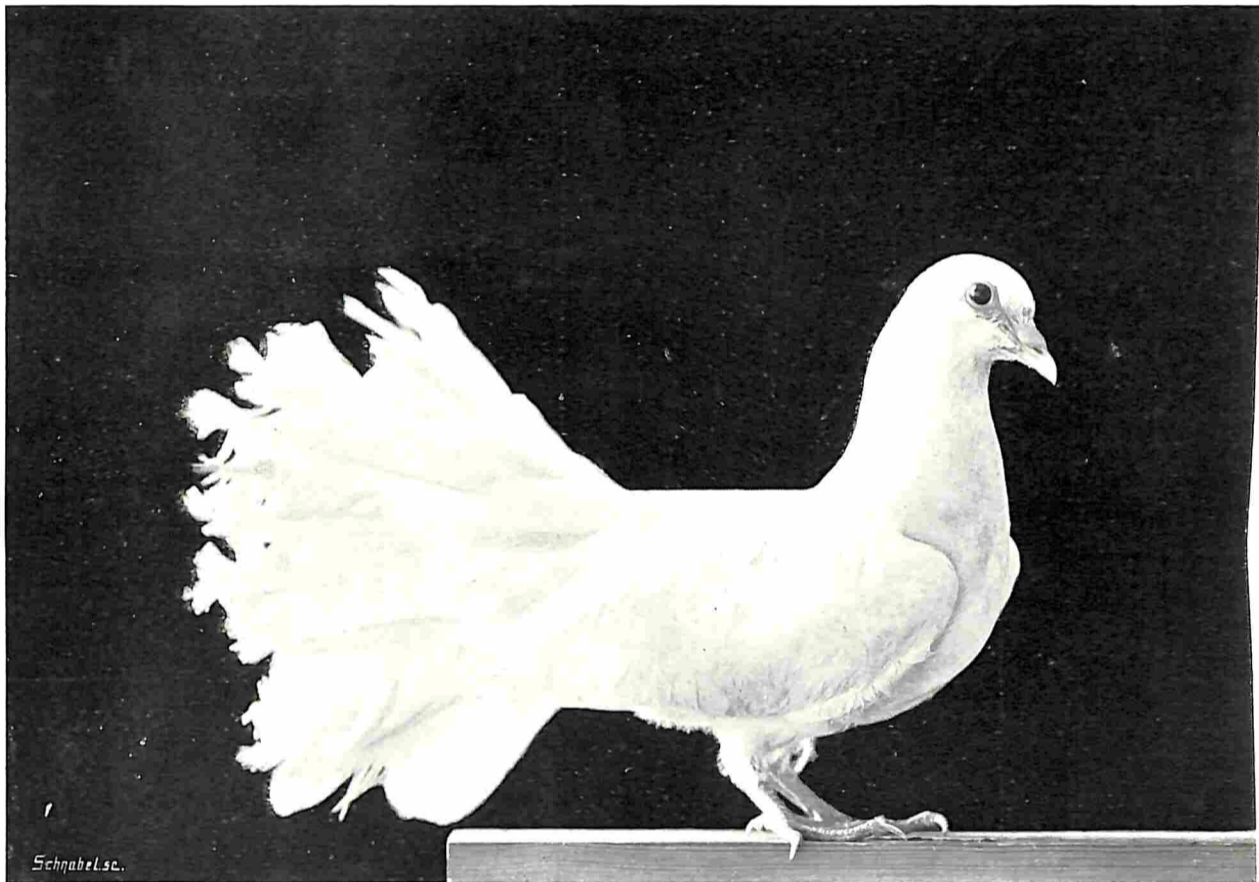
door het onverstaanbare van hun dialect. De taal, die de bewoners van Terschelling spreken, draagt namelijk, evenals hun uiterlijk, eene Noorsche tint: zoo geven zij bijvoorbeeld den naam van „Skilinge” ¹⁾ aan het eiland, hetwelk zij bewonen.

Terschelling telt 3700 bewoners en bezit verschillende dorpen en buurten, waarvan de voornaamste zijn: Westerschelling, Midland, Hoorn en Oosterend. Behalve Westerschelling, dat de havenplaats is, bevinden zich de meeste dezer dorpen in het midden van het eiland, in de vruchtbare strook lands, welke zich achter de duinenrij uitstrekt. Hier vindt men goede weilanden en ook bouwland. Verder leeft de bevolking van scheepvaart en vischvangst. Vele bekwame zeelieden hadden hier hunne bakermat; zoo werd o.a. Willem Barentsz hier geboren, de ontdekkingsreiziger, die, als stuurman van Heemskerk beroemd werd door zijne overwintering op Nova-Zembla.

Het eiland Terschelling heeft (misschien tengevolge van de ligging) ²⁾ eene zekere karakteristieke oorspronkelijkheid bewaard. Noch weelde, noch eenige verfijning van zingenot is hier tot dusverre weten door te dringen. De natuur is er van eene ongerepte schoonheid, de bewoners van een gullen eenvoud, eene jovialiteit zonder berekening. Geen straatplaveisel of trottoirs gemakkelijken hier den weg; zelfs geen ruwe keien verhinderen het wegzakken in het mulle zand. Behalve het steenhoofd bij de haven, vindt men in Westerschelling niets dan wegen van dik, geel zand, waarlangs de lage, schuingedakte huisjes gerijld staan.

¹⁾ Skilinge = Schelling. Het voorvoegsel „Ter” werd hier pas later aan toegevoegd.

²⁾ De eenige communicatie met het vasteland bestaat in eene stoombootvaart op Harlingen.

WITTE PAUWSTAART.

in Holland die duiven in 't bezit bleven van enkele groote liefhebbers, die ze dikwijls weer naar het buitenland verkochten, terwijl in Engeland op de vele buitens al dat excentriek bevonderde volkje spoedig een gezocht sieraad was, terwijl vele liefhebbers zich met Engelse taalheid, volharding en kweekkunst er op toelegden om de bijzonderheden, waardoor de duiven in 't oog vielen, steeds sterker op den voorgrond te doen treden. Eerst in den laatsten tijd ontstond ook in Holland vraag naar zulke duiven ter opijstering van de vele buitens en daarmee gepaard ontwaakte de lust bij enkele liefhebbers om zulke duiven te fokken.

Tot de meest geliefde rassen, die door hun merkwaardig voorkomen spoedig veler harten voor zich innamen, behooren wel de Pauwstaart en de Raadsheer.

Eerstgenoemde, waarschijnlijk overgebracht uit Voor-Indië in Engeland moest wel iedereen verbaasd doen staan door haar merkwaardig voorkomen. De staart telde ruim het dubbel aantal penne van dat gener gewone duif en werd loodrecht gedragen, waarbij dan tevens het gehele dier, wanneer het in extase kwam, een sidderend-trillende beweging maakte, juist zoals een pauw in hoogste verrukking gewoon is te doen; kan het iemand verwonderen, dat de naam pauwstaartduif in bijna alle talen aan dit zonderlinge pauw-naäpende duivenkweekproduct werd gegeven?

Natuurlijk was echter dit uit Indië aangevoerde duivenras in de oogen der Engelse volbloedkwekers lang niet volmaakt genoeg en hebben zij zich er op toegelegd een nog schooner en meer het pauwstaart-ideaal nabijkomende duif te fokken.

Inderdaad is hun dit dan ook vrijwel gelukt: telde de staart van de ingevoerde pauwstaarten ± 24 penne, vogels met 40 staartpennen zijn thans meermaals gezien. Ook in Schotland heeft men zich met groote voorhield op het aankweken van fraate pauwstaarten toegelgd, doch lette men in Engeland meer op een mooie, groote staart met veel penne zuiver loodrecht gedragen en goed aaneensluitend als een waater, in Schotland gaf men meer acht op vorm en houding, een fraate zwanenhals, steeds in trillende beweging en diep achterovergebogen, zoodat de kop bijna op den rug kwam te liggen bij een goed gevormden staart was hier het ideaal.

Zoo ontstonden langzamerhand twee typen: de Engelse en de Schotse Pauwstaart: de eerste groot met fraaten staart en slecht gevormd lichaam; de andere kleiner, minder goede staart en uiterst fraate houding. Dit heeft tot heel wat wrijving aanleiding gegeven, daar op de verschillende tentoonstellingen de eene keurmeester meer hield van het Engelse, de andere van het Schotse type en zoo ook de prijzen verdeelde. Thans is de twist nog wel niet geheel bijgelegd, doch door kruising van het Engelse en het Schotse type is een tusschenvorm ontstaan, die de goede eigenschappen van beiden heeft overgenomen en dus op den duur den strijd winnen zal.

Wat onze afbeelding betreft, deze geeft slechts zeer matig te zien is een goede Pauwstaart: het fotograferen van levende dieren is een groote kunst, waarvoor men behalve fotograaf, duivenkener bovendien moet zijn, anders kiest men het bestje niet in de karakteristieke houding, zoodat hier o.a. gebeurd is. De staart behoort als een waater vlak te zijn uitgespreid en loodrecht te worden gedragen; de vleugels onder de staart vullen juist de opening, die van den cirkel zou overblijven, terwijl zoodat gezegd de kop bijna op den rug behoort te rusten. De Pauwstaarten komen voor geheel wit, blauw, zwart en ook wit met roode en zwarte vleugeldekveren. Het zijn trouwe verzorgers van hun jongen en teelen gemakkelijker voort — tenminste wanneer men niet de allerfijnste dieren heeft. Voor onze tinnen zijn zij uitmunten geschikt, daar hun zware staart hen belet ver te vliegen, waarom zij veel op den grond om het hok loopen, wat wij gewoonlijk van tuinduiven verlangen.

Ook de Raadsheer mag zich reeds sedert jaren in een groote belangstelling verheugen. Van onbekenden oorspronk heeft zijne eigenaardige teekening en veder vorming reeds spoedig de aandacht getrokken en aanleiding gegeven tot heel wat vergelijkingen met allerlei menschen, die door ambt of leeuwijze verplicht waren een bijzonder hoofddekseel te dragen, waarvan in de onderscheidene

Hier en daar zagen we voor de kleine woning een houten bankje of maten stoel, waarop een oud mannetje zijne avondrust genoot, zorgvuldig zijne lange pijp stoppend, of, met langzame trekjes, blauwe tabakswolken rond zich blazend, met eenige uitdrukking van vergenoegdheid, die niets meer schijnt te vragen. . . . . Of wel — een gezellig-dik moederlje, ijverig tot het laatst van den dag, met hare breikous, waarvan de naalden druk-tikkend zich bewegden. Door de Torenstrat bereikten we den Brandaris, den 52 Meter hoogen vuurtoren, die we, voor het mooie uitzicht, hetwelk men van daaruit kan genieten, besloten te bekijken. Steil wringt zich de ijzeren trap omhoog, die we nu in tempo's bestijgen, telkens even rustend, om door de ronde, diepliggende, soms half-verveerde vensters te gluren naar de huifjes daar beneden, die steeds dieper schijnen weg te zakken onder onzen voet. — Eindelijk . . . . . boven! — Een frissche wind blaast om nog aan het duister van de trap gewend is. Dan keeren we het schelle licht den rug toe en zien uit over de lage verschaning, genietend van het immense gezichtsveld, dat eensklaps voor ons opdoemt. Als een opgezette speelgoeddoos staan daar die kleine huifjes met hunne boomen en tuinfjes; en, als donkere stipjes bewegen zich daartusschen de menschen, — mieren in den mullen zandhoop . . . . .

De Pauwstaart en de Raadsheer.

FRANSEN VAN DE PITTE.

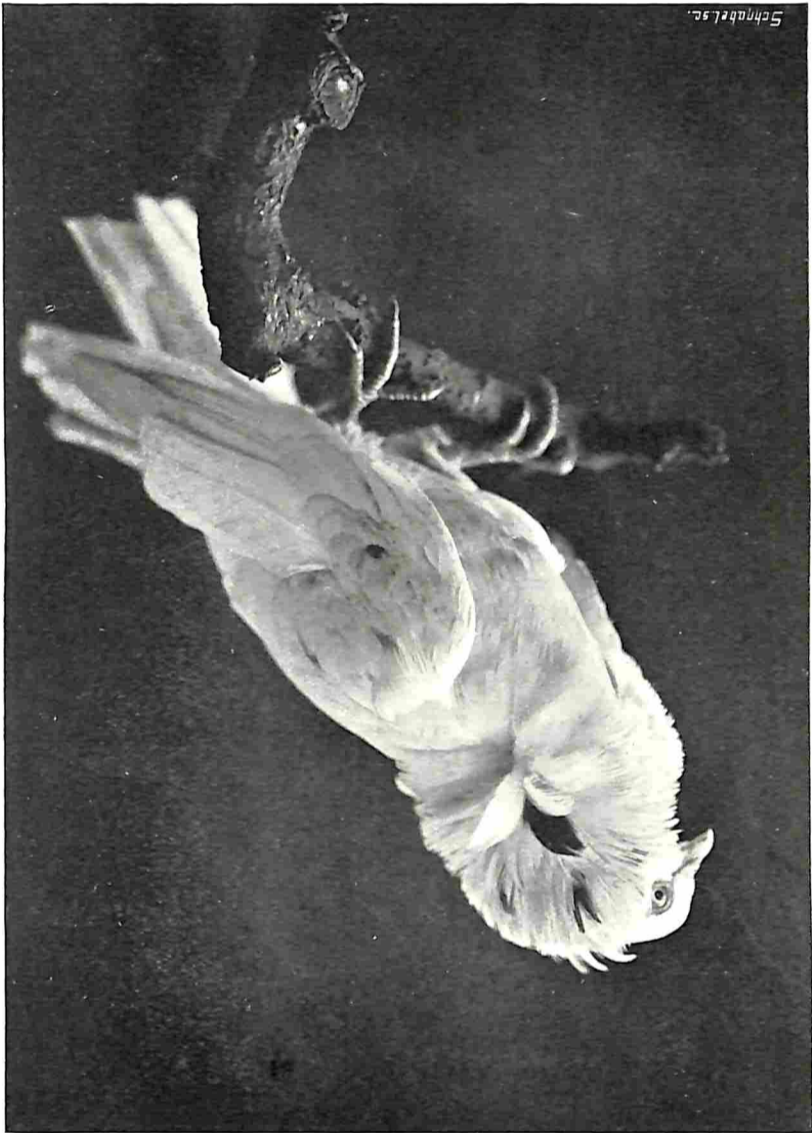
AAST het streven op het einde der vorige eeuw begonnen, om zich los te maken van alles, wat geperst kon worden in de van ouds gebruikte vormen en den drang daarvoor iets te geven, waarin nieuwe lijnen, vriend en strijdend met wat tot op dat oogenblik gezien was, heeft zich langzamerhand geopenbaard eene neiging tot juist het overnemen van datgene, waarvan men inzag, dat het aanwezig moest zijn tot het vormen van een in alle opzichten volmaakt geheel: natuurlijk na eerst te hebben ondergaan

de alles in strenge lijnen afwerkende hand. Na het boerenwoning-model overgenomen te hebben voor hare handhuzen, voelde men, dat daaraan de kenmerkende levensdigheid ontbrak, nu daarom niet rondwoelden varkens, kippen, duiven en ander groot en klein gedier. Ook dit zou nu komen: duiven en kippen werden als onafscheidelijke medebewoners aan onze buitens toegevoegd ter opvroolijking van het geheel en ter verschaaffing van bezigheid aan de bewoners: echter niet in een rustieke tegen een aan de regen zijde afgekeerde muur gehangen oude pakkest, of in bij het bouwen uitgespaarde gaten moet daar het vliegende pluimvee een onderkomen zoeken: keurig in stijl opgetrokken duiventorens verzezen te midden van groote grasperken, zoodat het oog aangenaam werd aangedaan bij het aanschouwen daarvan — doch de arme bewoners vonden nergens beschutting in hun keurig, al te klein en aan alle weer en wind blootgesteld verblijf. . . . .

Ook de huis- en tuinduiven der dorpsbewoners waren lang niet voornaam genoeg: vriend en van verre, zeer verre zelfs, liet men be-

woners komen, die de aandacht moesten trekken.

Verwonderen zal het niemand, dat vooral Engelschen en Hollanders, de zeevarende natien, een voornaam aandeel hebben gehad bij het overbrengen van vreemde en nieuwe duivenrassen, vooral uit de Levant en Voor-Indië; doch wel eigenaardig is het, dat

GETIJGERDE RAADSHERR.

namen de duidelijke overblijfsels zijn waar te nemen: Raadsheer, Jacobijn, Capucijn, Monnikduif, enz.

Op ieder, die deze duif voor 't eerst ziet, maakt zij dan ook een allereigenaardigsten indruk, vooral wanneer men gekleurde exemplaren aantreft; tusschen de hoogopstaande, lange, gekleurde veeren, die zich als van uit een punt der hals (de rozet) naar boven (hoed of kop), voren (ketting of sluier) en achteren (manen) uitbreiden, kan men ternauwernood de witte kop met heldere, parelkleurige oogen ontdekken. Behalve de staart en 10 buitenste slagpennen is het lichaam verder eenkleurig zwart, geel, rood of blauw. Aan de Engelschen komt alweer de lof toe deze duivensoort zoo gekweekt te hebben als wij haar thans op alle tentoonstellingen zien, n.l. middelgroot, diep van kleur, doch vooral met lange fijne manen en ketting, op den leek den indruk van een keurig verzorgde en fraai gefriseerde scheiding te weeg brengende.

Onze afbeelding geeft een getijgerde, d.w.z. witte hier en daar met donkere veeren voorziene Raadsheer, in zeer verschrikte houding, terwijl de vleugelpennen, zeker door het telkens opnieuw op de juiste plaats zetten, ernstig hebben geleden.

Als tuinduif is de Raadsheer zeer gezocht: niet alleen de aristocratisch getinte naam, doch ook de vrij hoge prijs, die voor goede exemplaren betaald moet worden, geven het huis waarin zij worden aangetroffen een zeker cachet, terwijl het zeer de aandacht trekt van alle bezoekers, wanneer een oude doffer, statig en waardig, zooals het heeren van zijn stand voegt, zijn jong vrouwtje tracht over te halen het keurig ingericht duivensalonnetje met hem te deelen.

IMKEREN IN EEN HEIDESTREEK.

HONING IN DE RAAT.

DE heide bloeit!

Gansch den zomer lag ze daar, verlaten, gemedene: een dor, krakerig, bruin-bultig bezemveld. Een enkele potentil, met lichtgele vierstar brekend het waas van dofheid, de bleeke, wollige Gnaphalium, nauw verwant aan het Edelweiss der Alpengevels; hier en daar wat stekelbrem, de spich-tige loten vol risten van bloempjes als kleine, gele vlindertjes; ziedaar de weinige kleine dapperen, die mee dorsten trotseeren het roostig dorre van den flauw glooienden heibult, die omhoog blikten diep uit de vaalbruine warstruikenzee met schuchter verlangende oogjes, waar niemand in wederlonkte.

Want het nijvere bijenleger schuwde de verzengde laag-heuvelige vlakten, als met sepia overvloed, wijl liefelijk geurige velden vol bloeiende boekweit lokten, als overvloedsdalen met kleuren van room.

Doch nu, in den nazomer, is dat alles veranderd: de heide *bloeit!* Zij, de onvruchtbare, de om dorheid lang gemedene, trok nu haar paarse feestkleed aan, nadat haast onopgemerkt maar gestadig aan slappe, sappiger twijgjes de krakerige sepia-struiken hadden doorgroend.

O, dat paarse feestgewaad, hoe spreekt het ja ook van zomerweelde nog, maar meest van den herfst, die te komen staat. Die plechtige ernst van dat golvende veld, wel rijk, maar toch stemmig in één kleur versierd!

De heide bloeit!

En de schoon getooide ontvangt zeer druk bezoek. Als ge eenzaam volgt het smal-diepe, harde heipad, waait links en rechts het nijver gegons u tegen der talloze bijtjes, driftig ijverend in de honingrijke kelkjes van elk twijgje.

Bij de kasten is het vooral in de middaguren druk gevlieg. Dat er thans heidehoning binnenkomt, bemerkt ge aan het grauwe stuifmeel, van dezelfde planten afkomstig.

In den tijd van den heidebloei is het vooral aan te raden sectiekastjes in plaats van opzetten met gewone raampjes aan de bijen volken ter vulling te geven. De heidehoning is namelijk wat dikker, strooperiger dan die uit klaver-, lindens-, boekweit- en andikere bloesems. Daar komt nog bij, dat het killere weer in den nazomer en herfst ook niet meewerkt om dien heihoning vloeibaarder te maken. Een en ander is dan ook oorzaak, dat deze uiterst moeilijk te slingeren is. Een gewoon mensch kan het nog het beste beproeven door eerst den slinger met raten en al op een warme plaats te zetten, maar toch is er ook dan nog veel kans op, dat de raten breken, of anders maar half leeg raken.

Daarom wint men heihoning liever als honing in de raat, om uit het vuistje te eten. En het nec plus ultra van raathoning is weer die in secties.

Zoo af en toe moet ge het dekkleedje van uw sectiekast eens oplichten en zien, hoe het in de secties staat. De klemveeren neemt ge even uit, met een mes haalt ge de separators wat terug en kunt ge ieder drierij van secties inspecteeren. Gewoonlijk zijn de middelste secties het best gevuld. Meteen bemerkt ge, dat de heidehoning vrij donker van kleur is. Boekweithoning is nog donkerder, lindehoning lichtgeel, honing uit paardebloemen bij wit af, als hij versuikerd is.

Evenals ik u dat bij het winnen van slingerhoning heb uitgelegd, kunt ge ook, met twee sectiekasten tegelijk werkende, uw oogst zeer vermeerderen. Raken namelijk eenige secties in het kastje al aardig verzegeld, dan plaatst ge de leeg sectiekast onder nummer één; de bovenste wordt dan in een minimum van tijd voltooid en snel wordt aan de middelverdieping begonnen, waarna ge weer deze omwisselmethode toepast, zoolang de heide bloeit en het weer den bijen toestaat er profijt van te trekken.

Een totaal gevulde sectie is een prachtig stukje werk. Doordat de raat tusschen twee separators is gebouwd, zijn de beide oppervlakten volkomen effen. Slechts een heel klein en zeer dun stukje voorbouw heeft den bijtjes den weg aangewezen, het overige was der raat is eigen fabrikaat en dus dun en in het geheel niet hinderlijk bij het eten. Daar alle onderdeelen der sectiekast zeer nauwkeurig vervaardigd zijn en door de klemveeren zonder naden aangeperst worden, zijn de volgebouwde secties maar weinig verontreinigd met voorwas.

Een voltooide sectie reinigt ge voorzichtig met een scherp mes van iedere onzindelijkheid, die het witte hout bevekt: een smal randje kastpapier plakt ge aan beide zijden rondom het raampje en zoo is de sectie een voorwerp geworden, dat de ontbijttitel ten sieraad strekt en den gastronom beter overtuigt van het heerlijk genot, dat imkeren ons verschaft, dan tien kolommen vol theoretische bewijzen, door den gloed mijner bijenliefde uit m'n pen gejaagd.

Secties (en ook slingerhoning) bewaart ge het best op een koele plaats, waar een gelijkmatige temperatuur heerscht. Hoe droger de lucht hoe beter. Honing is namelijk hygroscopisch: hij kan veel vocht uit de lucht opnemen.

Op één ding moet ik u nog wijzen: krijgt de honing tegen of in den winter een lagere temperatuur, dan versuikert hij, verdikt zich. Velen meenen, dat dit een bewijs is van vervalsching. Niets is echter minder waar. Het is juist een bewijs voor het tegendeel. Zet ge nu zoo'n pot met versuikerden honing in warm, (niet kokend heet) water, dan herneemt de zoetigheid weer haar oude vloeibaarheid.

Nu hoor ik al iemand mopperen: ge hebt mooi praten over die

HET INLOOPEN VAN EEN ZWERM IN EEN KAST, SYSTEEM TUKKER.

KASTONDERZOEK IN VOLZOMER.
W-B-C-kasten en een Weegkast.

heerlijke secties vol heidshoning, maar ik imker op de klei, op het veen, uren en uren van het naaste heiveld verwijderd, en zoover vliegen de bijtjes toch niet om voorraad uit.

Nee, dat doen ze ook niet. Als het moet, halen ze den honing drie kwartier ver, heel veel verder waarschijnlijk nooit.

Maar wat een tijd verliezen onze nijvere kleinen dan bij de nuttelose lange heen- en terugreis: en wat een kans op ongeval! Nee, de praktijk leert, dat alleen dan pond na pond per dag binnenkomt, als een ruim oogstveld in de onmiddellijke nabijheid der volk ligt. Hebt ge dus soms een vriend, die dicht bij de heide zijn tuin heeft, en zijt ge in dit opzicht zelf geheel misdeeld, dan vraagt ge hem een nederig plaatsje voor uw bijenwoningen, zoolang de heide bloeit. Beroepsimkers halen uit dat „reizen” met de volken hun grootste winst.

CHR. H. J. RAAD.

BLOEMEN EN HEET WATER.

ZIEDAAR nu twee zaken, die met elkander niets hebben te maken, zal menigeen denken, wanneer hij dit bovenschrift leest. Bloemen en heet water verdragen elkander in het geheel niet. Hij, die zoo denkt, heeft het toch in vele gevallen mis. Hoe dikwijls toch komt het niet voor, dat men bij het vertrek van een vriendin of vriend een bouquet frisch geplukte zomerbloemen ten geschenke krijgt. Hoe vroolijk lachen die bloemen de ontvangster toe en wat een jammerlijk gezicht leveren zij op, wanneer zij er mede t' huis komt. Treurig laten zij haar kopjes hangen, verwelkt zijner velen. Wel worden zij dadelijk in water gezet en stijven enkelen weder op, doch velen doen dit niet, die slap blijven hangen en den volgenden dag weggeworpen moeten worden.

Er is een eenvoudig middel om veel van dergelijk slaphangende bloemen weder op te frissen. Men snijdt daartoe van onder een stukje van den stengel af en zet ze daarna in een vaas met water, dat kokend heet is. Hierin laat men ze staan en enkele uren, nadat het water is afgekoeld, zijn de bloemen weder zoo frisch als waren zij pas geplukt.

Het klinkt bijna ongelooflijk. Toen het eenigen tijd geleden werd medegedeeld in een vergadering van de Leidsche Afdeling der Maatschappij voor Tuinbouw, waren er slechts enkele aanwezigen, die er geloof aan hechtten, niettegenstaande een vaas met bloemen werd vertoond, die half verwelkt geweest zijnde, op deze wijze waren opgefrist.

Reeds op een volgende vergadering deelden enkele aanwezigen mede, dat ook zij de proef met veel succes hadden genomen en telkens hoorden wij weer van nieuwe voorbeelden. Chrysanthen, Delphiniums, Pionen, Dahlia's, enz., al deze bloemen waren, half verlept in heet water geplaatst, weder frisch geworden. Ook zelf hebben wij een paar keeren met succes de proef genomen.

Het middel is eenvoudig en zal velen van dienst kunnen zijn.

E. TH. W.

HET OPBINDEN.

VEEL bezitters van tuinen hebben een groot bezwaar tegen vaste-planten en éénjarige zomerbloemen, n.l., dat er verscheidene onder zijn, die zich fraai ontwikkelen, doch wanneer zij een zekere grootte bereikt hebben, door wind of zwaren regen tegen den grond gaan liggen.

Het fraaie is dan van de planten af. Gewoonlijk wordt er dan één stok bij iedere plant gezet, zij worden daar met een paar banden aan vast gebonden, doch het is dat niet meer. De fraaie, krachtige planten hebben het voorkomen van takkebossen verkregen. Aan dit bezwaar is gemakkelijk tegemoet te komen.

Reeds, wanneer de planten nog betrekkelijk jong zijn, 35 à 40 c.M. hoog, zet men om ieder een viertal stokken, die iets hooger moeten wezen dan de planten zijn. Deze stokken worden onderling door banden verbonden, zoodat er als het ware een vierkant netwerk om de plant ontstaat, waardoor het omwaaien voorkomen

wordt. Een dag of wat zal dat niet erg mooi staan, doch spoedig zullen de planten doorgroeien en daardoor de banden onzichtbaar worden. Worden zij langer, dan legt men er boven de reeds aangebrachten nog een paar banden om en verbindt dan tevens de stokken kruislings ook weder met banden, waardoor alle stengels voldoende steun verkrijgen.

Bij het verder ontwikkelen der planten zullen de banden en stokken langzamerhand geheel aan het oog worden onttrokken, zoodat zij schijnbaar geheel op eigen beenen staan.

Voor stokken gebruikt men het best z.g.n. *tonkinstokken*, die niet onogelijk, duurzaam en goedkoop zijn, voor band is het meest het *malakka bindtouw* aan te bevelen, ook dit is niet duur en windt men het ieder najaar, bij het afsnijden der planten, weder op een kluwen, dan kan het verscheidene zomers dienst doen.

E. TH. W.

IRISSEN.

II. BOL-IRISSEN.

ZOALS wij in ons eerste stuk over dit fraaie plantengeslacht reeds opmerkten, behooren een aantal soorten er van tot de z.g.n. bolgewassen, terwijl anderen onder de vaste-planten kunnen gerangschikt worden. Aangezien de kweekwijzen en het doel, waartoe men ze kan gebruiken bij beiden zeer uiteenloopen, achten wij het geraden eerst de eersten te bespreken, om een derde artikel aan de laatste groep te wijden.

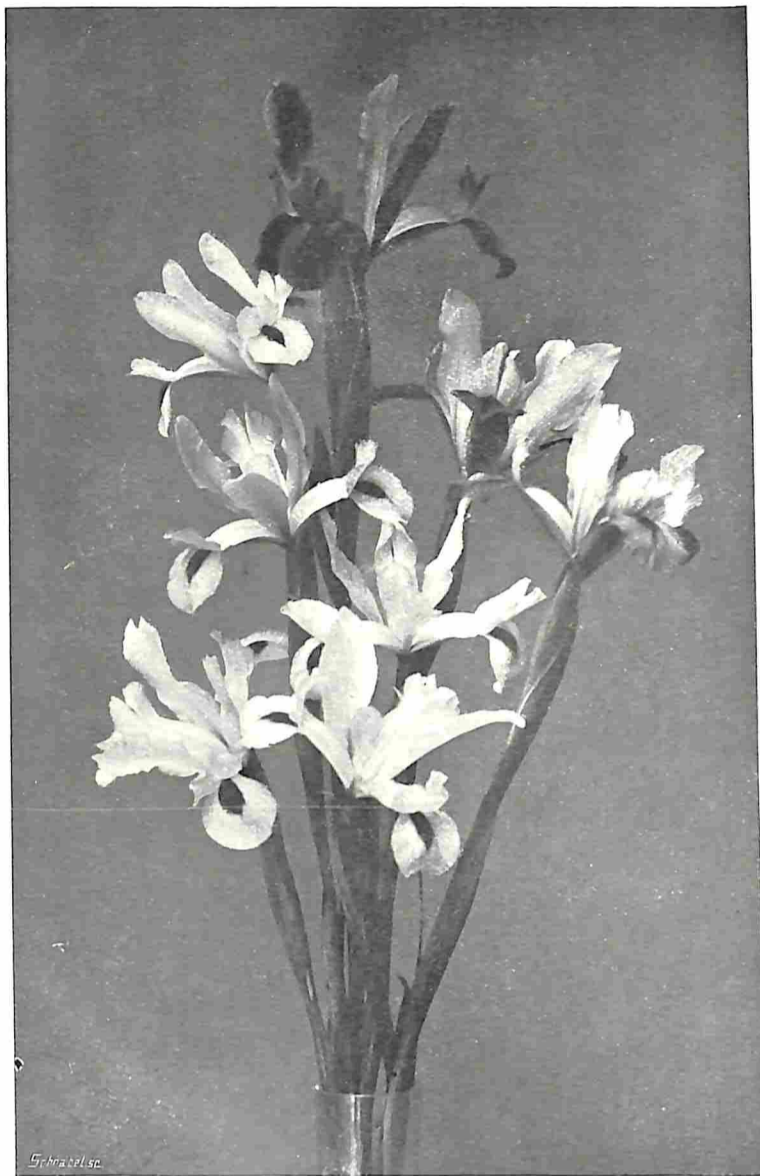
Het aantal soorten, dat tot de z.g.n. bol-Irisen behoort, is vrij groot. Voor een gewoon tuinbezitter treden er echter twee meer bijzonder op den voorgrond en wel de *Iris Xiphium* en de *Iris xiphioïdes*, waarom wij dezen meer uitvoerig wenschen te bespreken. Dit wil niet zeggen, dat ook de anderen niet waard zijn gekweekt te worden, verre van dat. Ook onder haar bevinden zich tal van prachtige soorten en verscheidenheden. Velen er van zijn echter tamelijk zeldzaam en dus moeilijk te verkrijgen, anderen weer lastig in de cultuur. Aan verzamelaars van planten kunnen zij echter allen aanbevolen worden.

Het verschil tusschen de Spaansche Iris — *Iris Xiphium* — en de Engelsche Iris — *Iris xiphioïdes* — loopt dadelijk in het oog. De bollen toch van de eersten zijn kleiner dan die van de laatsten, ook het gewas is veel zwakker en eleganter. De bladeren en stengels van de Spaansche Iris zijn dunner en langer dan die van de Engelschen en ook de bloemen zijn niet zoozeer kleiner, dan wel lichter van bouw. Zoowel de drie rechtopstaande bloembladeren, als de drie afhangende kelkbladeren zijn bij de eersten veel smaller dan bij de laatsten en ook de knoppen zijn langer en dunner. Een en ander is oorzaak, dat de Spaansche Irisen veel eleganter van voorkomen zijn dan de Engelsche, waartegenover weer staat, dat de laatsten meer indruk maken dan de eersten.

Ook in de kleuren der bloemen is een aanmerkelijk verschil; bij de Spaansche Irisen worden vooral de gele, witte, en blauwe kleuren aangetroffen, alsmede een zeer eigenaardige en fraaie bronskleur, terwijl geel en brons onder de Engelsche verscheidenheden in het geheel niet wordt gevonden. Onder de laatsten worden echter weder zeer mooi gevlekte bloemen aangetroffen, die bij de eersten zoo goed als in het geheel niet voorkomen.

Een derde verschil van niet minder belang is de bloeitijd. De Engelsche Irisen toch beginnen gewoonlijk te bloeien, juist wanneer de Spaansche uitgebloeid zijn en men kan vrij wel aannemen, dat de laatsten in de eerste helft van Juni en de eersten in het begin van Juli op haar fraaist zijn. Zij vullen in dit opzicht elkander aan, zoodat men van deze twee soorten bijna zes weken plezier kan hebben.

In kweekwijze komen beide soorten vrij wel met elkander overeen. Beiden toch verlangen een goeden, humusrijken, niet te zwaren grond. Omstreeks einde October worden de bollen geplant en 1½ à 2 c.M. onder den grond gebracht. Wil men met deze Iris een werkelijk fraai geheel verkrijgen, dan is het geraden ze niet te wijd uiteen te zetten. De Spaansche Irisen mogen in geen geval verder dan 5 c.M., de Engelsche kunnen iets wijder uiteen staan. Hoewel de naam anders zou doen vermoeden zijn de laatsten van Oost-Europeesche en niet van Engelsche afkomst en hoewel gewoonlijk wordt gezegd, dat zij winterhard zijn, achten wij het toch geraden ze licht te bedekken, wat het best geschiedt met z.g.n. dekriet. Heeft men dit niet, dan kan men ook stroo gebruiken. Het dek moet niet aangebracht worden, voordat het werkelijk begint te vriezen, dus gewoonlijk half December en kan weder worden verwijderd, wanneer geen ernstige wintervorst meer te vreezen is, in den regel dus half Februari. Het wegnemen van het dek moet voorzichtig geschieden, daar een aantal bolletjes dan reeds uitgegroeid zijn en met dunne sprietjes, als waren het grashalmen, boven den grond uitsteken. Is het dek verwijderd, dan wordt de bovenvlakte van het vak, waarop zij staan, met de hand voorzichtig losgemaakt. Hiermede is al de zorg, die men aan haar behoeft te besteden, gewoonlijk geëindigd. Zoodra de winter voorbij is, beginnen zij door te groeien, einde Mei ziet men bij de Spaansche soorten de bloemknoppen te voorschijn komen en is het een warm voorjaar, dan zullen begin Juni de eerste bloemen zich openen. Spoedig volgt de een op de ander en leveren zij een aanblik op zoo kleurrijk en toch zoo harmonisch, dat ieder er met bewondering bij zal stilstaan en menigeen met

IRIS XIPHIMUM (Spaansche Iris).

een uitroep van verrukking het fraaie kleurspel zal aanschouwen.

Zowel de *Iris xiphium* als de *Iris xiphioïdes* leenen zich bij uitstek tot het beplanten van bloemvakken. Een bezwaar hiervan is echter, dat zij eerst in den voorzomer bloeien en het eerst in de tweede helft van Juli mogelijk wordt de bolletjes op te nemen, wil men ze niet onrijp in haar groei storen en kans hebben ze te verliezen. De bloemvakken kunnen dus daarna uitsluitend voor herfstplanten in aanmerking komen. Zijn de *Irissen* afgestorven, dan worden zij opgenomen en droog bewaard tot het komende najaar. Nog beter is het, wanneer men ze rustig kan laten staan, zij komen dan ieder jaar in grooter getale te voorschijn en bedekken ten laatste vrij groote oppervlakken. Gebruikt men ze voor bloemvakken, dan zal dit echter wel bezwaarlijk gaan.

Bij het planten van deze *Irissen* moet men goed toezien, welke plaats men kiest. Zij verlangen toch een luwe plek, goed beschut voor den wind. Doordat betrekkelijk groote bloemen op dunne, lange steeltjes staan, waaien zij gemakkelijk om, waardoor de aanblik van het geheel wordt bedorven. Op een beschutte plek zal men daar echter geen last van hebben.

De voortkweeking dezer *Iris* soorten geschiedt door kweekbolletjes, die voorzichtig van de oude bollen afgenomen moeten worden, bij welke bewerking men vooral moet zorgen de laatsten niet te beschadigen. De kleine bolletjes zijn het eerste jaar niet geschikt voor een bloembed, daar zij gewoonlijk zwak of in het geheel niet zullen bloeien. Een gewoon liefhebber doet echter verreweg het best slechts de grootere, bloeibare bollen te bewaren en ieder jaar bij zijn leverancier de ontbrekenden aan te koopen.

Beiden, zowel de Engelsche als de Spaansche *Irissen* zijn nogal onderhevig aan ziekten. Een zeer veel voorkomende ziekte is: dat men in het voorjaar bemerkt, dat eenige bollen niet opkomen, het tweede jaar blijven geheele plekken in het vak weg en is dit dus geschonden. Een andere ziekte zit meer in het blad. De bollen komen goed op, doch zoodra beginnen de bladeren zich niet te ontwikkelen, of zij krijgen gele punten en sterven gaandeweg geheel af. Soms valt de geheele plant aan deze ziekte ten offer, enkele keeren ontwikkelt zij nog een zwak bloemetje. Voor de liefhebbers valt er tegen deze ziekten niet heel veel te doen. Bemerkt men de eerste, dan is het geraden op dit vak in de eerste jaren geen *Irissen* meer te kweeken, doch daartoe liefst een ver verwijderd te kiezen. Ziet men de tweede ziekte optreden, dan kan men beproeven de jonge planten dadelijk met een 1% oplossing van Bordeauxsche pap te bespuiten, wat nog wel eens helpen wil. Ook in dit geval is het geraden de bollen in den herfst op een andere plaats te planten.

Zowel van de *Iris xiphium* als van de *Iris xiphioïdes* zijn er tegenwoordig tal van verscheidenheden in den handel. De een

brengt al fraaier bloemen voort dan de ander en bijna allen zijn voor plantenliefhebbers aan te bevelen. Niet alleen toch voor het beplanten van vakken zijn zij zeer geschikt, maar ook om afgesneden voor vaasbouquetten te dienen. Prachtig materiaal leveren zij daartoe op en een goed gerangschikte vaas met *Irissen* is wel het fraaiste, dat zich denken laat. Men moet er echter voor zorgen, dat de bloemen zoo spoedig mogelijk na het afsnijden in water worden gezet.

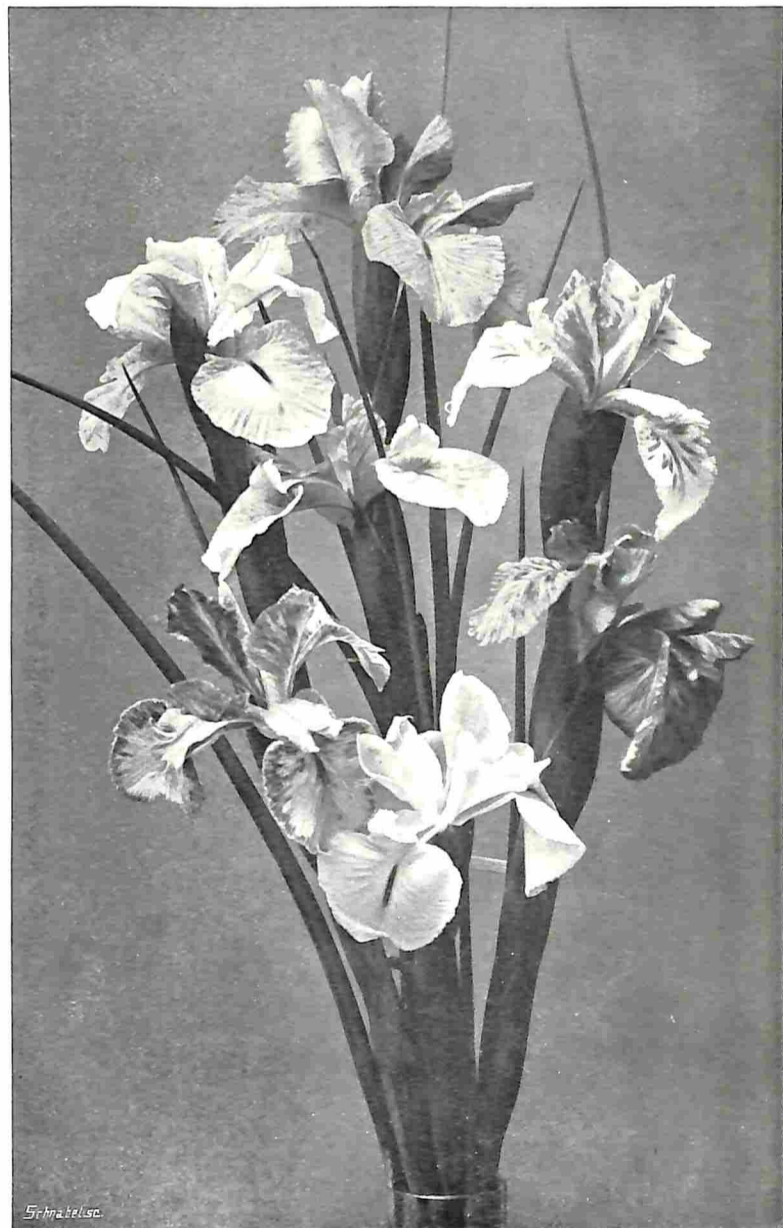
De hieronder vermelde variëteiten, durven wij ieder met de meeste gerustheid aan te bevelen, overtuigd dat zij ruimschoots voldoening zullen schenken. Men bestelle ze echter bij een vertrouwd bloembollenhandelaar, opdat men zeker weet de bedoelde verscheidenheden te ontvangen.

SPAANSCHER IRIS — IRIS XIPHIMUM.

- La Citronnaire*, bloembladeren roomgeel, kelkbladeren citroengeel.
British Queen, wit met geel oog.
La Grandesse, bloembladeren wit, kelkbladeren licht geel met donker gele vlek.
Louise, licht blauw, bloembladeren met donker blauw gevlekt, kelkbladeren met gele vlek.
Concurrent, bloembladeren licht geel, kelkbladeren donker geel met oranje vlek, zeer groot bloem.
Ma Cousine, bloembladeren licht blauw, kelkbladeren wit met gele vlek.
King of the Blues, bloembladeren donker blauw, kelkbladeren iets lichter blauw met gele vlek.
Cajanus, donker geel, kelkbladeren met oranje vlek.
Thunderbolt, bloembladeren blauwbrons, kelkbladeren bruinbrons met donker gele vlek, grootbloemig.

ENGELSCHER IRIS — IRIS XIPHIOIDES.

- Mont Blanc*, zuiver wit, met gele vlek op de kelkbladeren.
Perl des Jardins, licht doorschijnend azuurblauw, met kleine gele vlek op de kelkbladeren, zeer grootbloemig.
Niobe, licht blauw op witten ondergrond, kelk en bloembladeren met donker blauw gestippeld en gevlekt.
Purperkroon, glanzend purper met donker purpere vlekken, op de kelkbladeren een gele vlek.
Mme. de Pompadour, bloembladeren rose met rood vlekken, kelkbladeren wit met rood gevlekt, groot bloemig.
Mon Trésor, licht rose met donker rood gevlekt.
Nepos, donker blauw met bijna zwarte vlekken op bloem- en kelkbladeren, op ieder der laatsten een gele vlek.
Congo, licht azuur blauw in wit overgaand, op de kelkbladeren een gele vlek, groot bloemig. E. TH. W.

IRIS XIPHIOIDES (Engelsche Iris).